

Arkeologisk undersökning 2018

Bodarp 9:38 & 9:39, fornlämning 18:1 & 30

HUSBYGGE

Bodarps socken, Trelleborgs kommun
Skåne län

Arkeologisk undersökning 2018

Bodarp 9:38 & 9:39, fornlämning 18:1 & 30

HUSBYGGE

Bodarps socken, Trelleborgs kommun
Skåne län

Skånearkeologi

Per Sarnäs

Midgårdsgatan 3

216 19 Malmö

Tel: 0708-82 78 16

E-post: info@skanearkeologi.se

Webb: www.skanearkeologi.se

Arkeologisk undersökning 2018

Bodarp 9:38 & 9:39, fornlämning 18:1 & 30

Husbygge

Bodarps socken, Trelleborgs kommun

Skåne län

Skånearkeologi

Rapport 2019:10

Författare: Per Sarnäs

Grafisk form: Anders Gutehall

Omslagsbild: Det eftermedeltida huset schaktas bort

© Skånearkeologi 2019

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Syfte och metod	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	7
Historiska kartor	8
Undersökningsresultat	11
Fynd	11
Hus	11
Tolkning och källkritik	13
Yngre bronsålder–äldre järnålder	13
Vikingatid–tidig medeltid	14
Högmedeltid–senmedeltid	14
Eftermedeltida bebyggelse	15
Utvärdering	16
Projektorganisation och kvalitetssäkring	17
Referenser	18
Tekniska och administrativa uppgifter	19

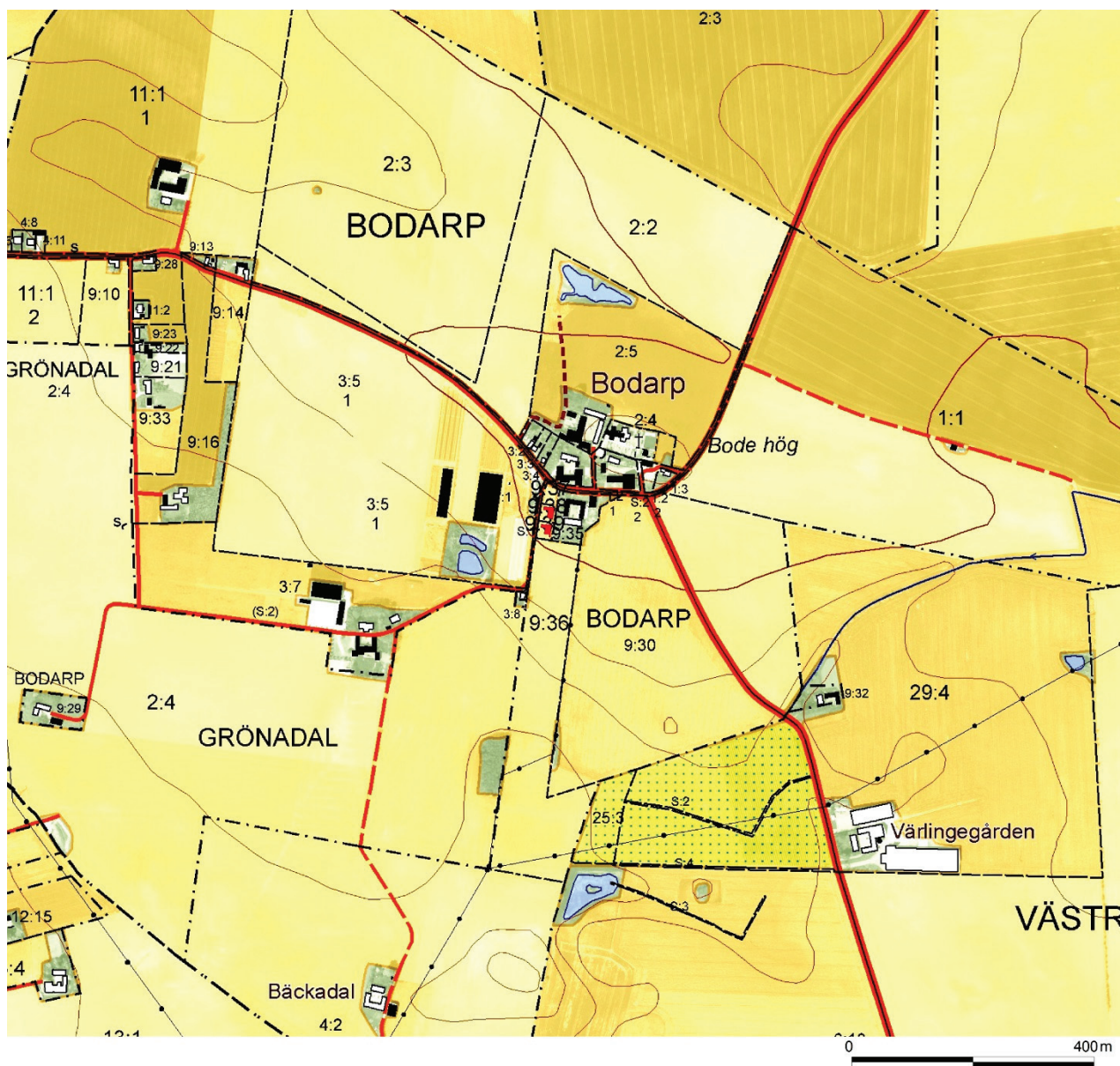
Bilagor

- Bilaga 1 Anläggningslista
- Bilaga 2 Fyndlista
- Bilaga 3 Kulturgeografisk analys
- Bilaga 4 Arkeobotanisk analys
- Bilaga 5 C14 analys

Figur 1. Karta över Skåne med Trelleborgs kommun markerat med grå färg och Bodarps socken med blå färg.

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan med undersökningsytorna markerade med rött. © Lantmäteriet.

Sammanfattning

Med anledning av att Bistro Properties avser bebygga fastigheterna Bodarp 9:38 och 9:39 inom Bodarps bytomt (Bodarp nr 18:1 & 30), beslutade länsstyrelsen Skåne om en arkeologisk undersökning.

Undersökningens målsättning var att dokumentera och analysera lämningarna inom den aktuella ytan, vilket skulle syfta till meningsfull kunskapsuppbyggnad, med relevans för myndigheter, forskning och allmänhet.

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av matjordsavbaning inom ytorna för de två planerade huskropparna. Det innebar att två schakt om 223 m² respektive 231 m² upptogs med grävmaskin.

I de två schakten framkom sammanlagt 377 stolphål, 19 gropar, 5 diken, 2 härdar, 2 ugnar, 1 gropus och en brunn. Av dessa undersöktes helt eller delvis 73 stolphål, 2 diken, 1 grop och gropuset. Anläggningar och schakt mättes in med en RTK-GNSS. Anläggningar och lager undersöktes i ytan med metalldetektor. De anläggningar som undersöktes grävdes med skårslev och spade. Brunnen undersöktes med grävmaskin men dokumenterades inte då den innehöll yngre keramik och dessutom var djup.

Fynden domineras av östersjökeramik av vilken framkom 26 skärvor med en sammanlagd vikt av 170 g. Förutom östersjökeramik påträffades även en keramikskärva av förhistorisk typ. I övrigt påträffades yngre rödgods med eftermedeltida dateringar.

Det gick att urskilja tre hus bland mängden stolphål samt ett gropus. Två av dessa hus har daterats till vikingatid genom C14 datering av framfloterade sädeskorn. Hus 1 utgjordes av fyra stensatta stolphål som troligen är resterna efter en stacklada. Av hus 2 framkom endast mittdelen bestående av två stolphålspar och sex stolphål. Det tredje huset utgjordes av sex stolphål som bildade tre stolphålspar. Stolphålen var grunda och tolkningen är osäker och har därför inte C14 daterats. I gropuset påträffades östersjökeramik vilket ger en datering till 900–1000-tal.

Gård nr 5 är uppenbarligen en tidig etablering i Bodarps by. Tre av de radiometriska dateringarna från förundersökningen och slutundersökningen hamnar i 800-talet vilket enligt språkforskarna är den period då ortnamn med ändelsen –torp börjar bildas. Övriga dateringar utgörs av keramik i form av östersjökeramik som generellt brukar dateras till senare delen av 900-tal och början av 1000-talet.

Genomgången av de historiska kartorna indikerar att gårdarna nr 4 och 5 kan ha utgjort en gård från början. Båda gårdarna skiljer ut sig genom att ha stora sammanhängande tofter. Tegarna till de två gårdarna ligger intill varandra i vångarna och tillsammans blir de ca dubbelt så stora som tegarna för gård nr 2 och 3. Lars Perssons kartanalys av den geometriska kartan från år 1700 kan varken bekräfta eller avfärda en teori om att gård nr 4 och 5 ursprungligen har utgjort en stor- eller huvudgård.

Det saknas i stort sett fynd från perioden 1200–1500-talen. När det gäller gård nr 5 så kan teoretiskt sett den saknade tidsperioden finnas under den nuvarande gården. Man kan dock tycka att en sådan bebyggelse borde ha efterlämnat fynd även inom föreliggande undersökningsområde. Kan gårdarna ha övergivits i samband med den medeltida agrarkrisen som inföll under mitten av 1300-talet?

Den nuvarande gård nr 5 torde vara uppförd under mitten eller senare delen av 1800-talet, av arkitekturen att döma. De yngre huslämningarna i form av lergolv, syllstensrader och ugnar som framkom under ploggången utgör troligen en föregående fas av gård nr 5. Denna fas kan dateras som äldst till sent 1500-tal utifrån fynden av keramik.

Inledning

Med anledning av att Bistro Properties avser bebygga fastigheterna Bodarp 9:38 och 9:39 inom Bodarps bytomt (Bodarp nr 18:1 & 30), har länsstyrelsen Skåne beslutat om en arkeologisk undersökning.

Undersökningen har föregåtts av en arkeologisk förundersökning under våren 2017 (Lst dnr: 431-27963-2016).

Den arkeobotaniska analysen har utförts av Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult AB, C14 analyserna har genomförts vid Laboratoriet för ¹⁴C-datering, Geologiska institutionen vid Lunds Universitet, den kulturgeografiska genomgången har utförts av Lars Persson, Malmö museer, konserveringen har utförts av Lovisa Dahl, Lunds universitets historiska museum och myntbestämningen har gjorts av Gitte Tarnow Ingvardson, Lunds universitets historiska museum.

Syfte och metod

Undersökningens målsättning var att dokumentera och analysera lämningarna inom den aktuella ytan, vilket skulle syfta till meningsfull kunskapsuppbyggnad, med relevans för myndigheter, forskning och allmänhet.

En frågeställning gällde huruvida gårdarna 4 och 5 ursprungligen kan ha utgjort en stor- eller huvudgård.

Undersökningens fokus låg på den vikingatida–tidigmedeltida fasen av gård nr 5. Eftermedeltida lämningar dokumenterades endast genom inmätning och fotografering.

Den arkeologiska undersökningen genomfördes i form av matjordsavbaning inom ytorna för de två planerade huskropparna. Det innebär att två schakt om maximalt 223 m² respektive 231 m² skulle schaktas av.

Inmätningen genomfördes med en RTK-GNSS och anläggningar och lager undersöktes i ytan med metalldetektor. De anläggningar som undersöktes grävdes med skårslev och spade. Jordprover floterades med ett såll med 0,5 mm stora maskor. De framkomna resterna har analyserats av Stefan Gustafsson vid Arkeologikonsult.

Topografi och fornlämningsmiljö

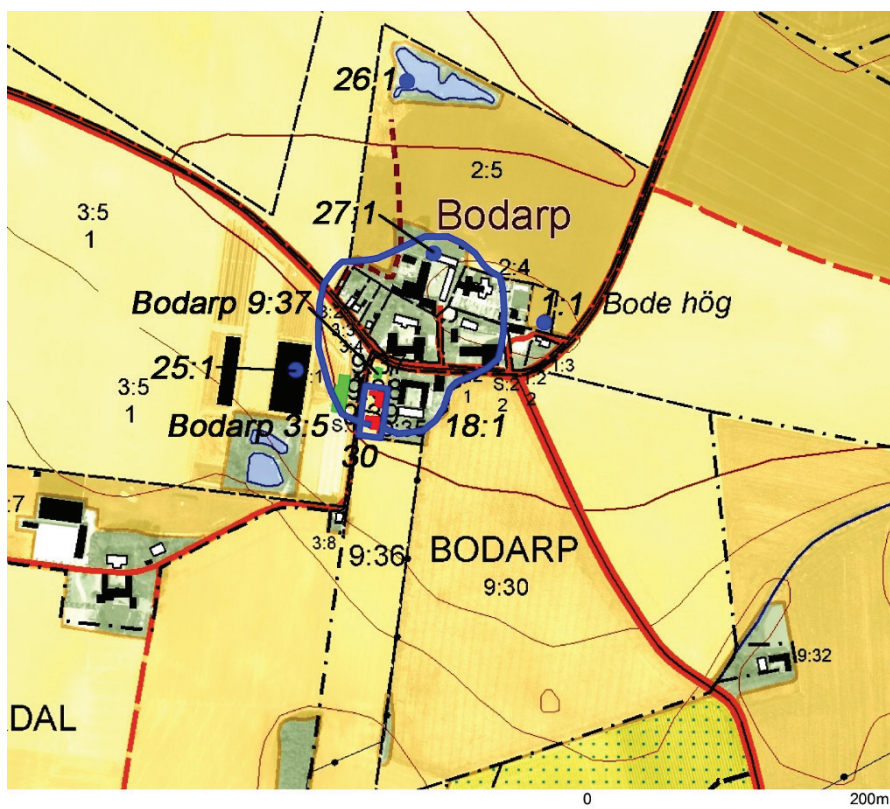
Bodarp ligger i ett svagt kuperat fullåkerslandskap. Undersökningsområdet utgjordes av åkermark och de två fastigheterna utgör tillsammans ca 1 530 m² och de två planerade husen är på 223 respektive 231 m².

Bodarp tillhör torpnamen som är vanligast bland ortnamnen, vars bildande går tillbaka till vikingatid. Bodarp innehåller enligt Bengt Pamp förleden mansnamnet Böti, bildat till Bötulf (Pamp 1983) medan Göran Hallberg menar att förleden utgörs av bod (Skansjö 1983).

Bodarp omnämns första gången antingen 1167 (Bothathorp) eller 1348 (Bothetorp). Det råder en viss osäkerhet om vilken by som egentligen avses i 1167 års omnämnande (Skånsk ortnamnsdatabas).

Det finns få i FMIS registrerade fornlämningar i bytomtens närområde. Ett relevant urval av dessa fornlämningar redovisas nedan och på figur 3. Beskrivningarna är hämtade från fornlämningsregistret och har redigerats språkligt och visst innehåll har tagits bort.

RAÄ Bodarp 1:1. Hög med en diameter av 12–13 och en höjd av 3,5 m. Toppen är avplanad och östra sidan insjunken. Kringplöjd så att en 0,2–0,3 m hög kant har bildats. Enligt Bruzelius skall högen vara till hälften utgrävd.

Figur 3. Utdrag ur fastighetskartan med de i texten beskrivna fornlämningarna markerade med blå färg och kursiverad text. Grön färg markerar tidigare genomförda undersökningar. © Lantmäteriet.

RAÄ Bodarp 18:1. Bytomt med en utbredning av ca 225 x 225 m. Utbredningen baserar sig på geometrisk karta över Bodarp (Geometrisk avmätning 1706). På kartan finns 5 gårdar och 5 gatehus inom bytomten. Ca 1570 fanns det 6 gårdar i Bodarp. namnet skrevs 1348 Botherup.

RAÄ Bodarp 25:1. Rest sten (uppgift om) i sluttande åkermark. Stenen låg omkullfallen från 1910-talet fram till slutet av 1950-talet, då den borttogs av markägaren. Upplysning O. Christoffersson samt Anselmsson, Västra Värlinge, som anvisat platsen.

RAÄ Bodarp 26:1. Offerkälla (uppgift om) i låglänt och sank mark. Platsen anvisad av Börje Persson, Bodarp 2:2. På platsen finns nu en brandpost av cementrör. I prosten Petter Hegardts handskrift Monumenta Häslövensia et Bonderupensia omtalas en offerkälla norr om kyrkan (O. Christoffersson, 1918).

RAÄ Bodarp 27:1. Lösfynd, bestående av 1 tunnackig slipad flintyxa med en längd av 12 cm, bredd av 2,5–4 cm samt en tjocklek om 2 cm, 1 flintskära, avbruten längs en kant, 14 cm lång och 2 cm bred samt 1 flintspån. Fynden funna på gården Bodarp 2:2 och förvaras av ägaren Börje Persson.

RAÄ Bodarp 30. De lämningar som kunde dateras till yngre bronsålder–förromersk järnålder erhöll ett eget fornlämningsnummer i FMIS. Det förekommer dock lämningar från denna period inom alla de hitintills undersökta ytorna inom Bodarps bytomt.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

Schaktövervakning 2015

I samband med VA-arbeten i Bodarps by genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktövervakning. Ett en meter brett schakt drogs i nord-sydlig riktning genom fastigheterna Bodarp 9:37–39 samt några mindre schakt i öst-västlig riktning. Inga fornlämningar eller fynd påträffades i schakten (Linderoth 2015).

Bodarp 3:5 – schaktövervakning

Under våren 2016 genomfördes en arkeologisk undersökning i form av schaktövervakning inom ett 670 m² stort område, drygt 20 m väster om fastigheterna Bodarp 9:38–39. Vid undersökningen framkom 272 stolphål, 16 gropar, 4 härdar, 1 eldstad/ugn, 1 grophus samt 5 stensamlingar/rösen (figur 22).

Fynden domineras av östersjökeramik som huvudsakligen framkom i en grop (anl. 20). Keramiken härrör från sen vikingatid–tidig medeltid. En del av keramiken liksom en sländtrissa påträffades i ett rektangulärt grophus i norra delen av schaktet.

En relativt ovanlig keramiktyp, s.k. Torkseykeramik påträffades i en härd. Denna typ av angloskandinavisk keramik har kopplingar till Lund. Namnet på denna keramiktyp har sin grund i att formen är engelsk medan framställningen sannolikt har skett lokalt i Skåne, bl.a. i Lund. Angloskandinavisk keramik har tidigare påträffats vid undersökningar i Lund, Kyrkheddinge, Önnerup samt i Oxie. Analyser av keramiska tunnslip påvisar en lokal produktion i Lund eller i den närmsta omgivningen (Jönsson & Brorsson 2003).

I de östra och norra schaktkanterna kunde man se lagerrester bestående av lera, bränd lera samt sot och kol. Dessa lager härrör troligen från den yngsta fasen av gård nr 4 innan den överges någon gång under slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet.

Förutom vikingatida–tidigmedeltida lämningar framkom anläggningar, bland annat två långhus och fynd, från yngre bronsålder–förromersk järnålder. Fynden utgjordes av främst keramik med rabbning och knoppar under mynningen, glättade mynningskårvar samt en skärva från ett silkärl.

Det stora antalet anläggningar liksom resterna av lager i schaktkanterna kan bero på att man vid något tillfälle har påfört matjord som har skyddat lämningarna vid plöjning och harvning (Sarnäs 2017a).

Bodarp 9:37 – Arkeologisk förundersökning och undersökning

Under vintern 2017 och våren 2018 genomfördes en förundersökning och en slutundersökning av en tomt som ligger i omedelbart norr om Bodarp 9:38 (figur 3).

Vid slutundersökningen framkom 19 stolphål, 3-4 rännor/diken, 2 gropar, ett stort gropsystem och en stenläggning (figur 22). I en av groparna framkom bronsålderskeramik vilket visar att Bodarp nr 30 har en utbredning längre norrut. I gropsystemet och ovanpå stenläggningen framkom en del av en kritpipa samt yngre rödgods. Under stenläggningen framkom diken och rännor. Merparten av stolphålen, varav några mycket stora, torde försiktigtvis kunna dateras till medeltid, trots avsaknad av daterande keramik. Undersökningen dominerades av senmedeltida och eftermedeltida lämningar (Sarnäs 2018).

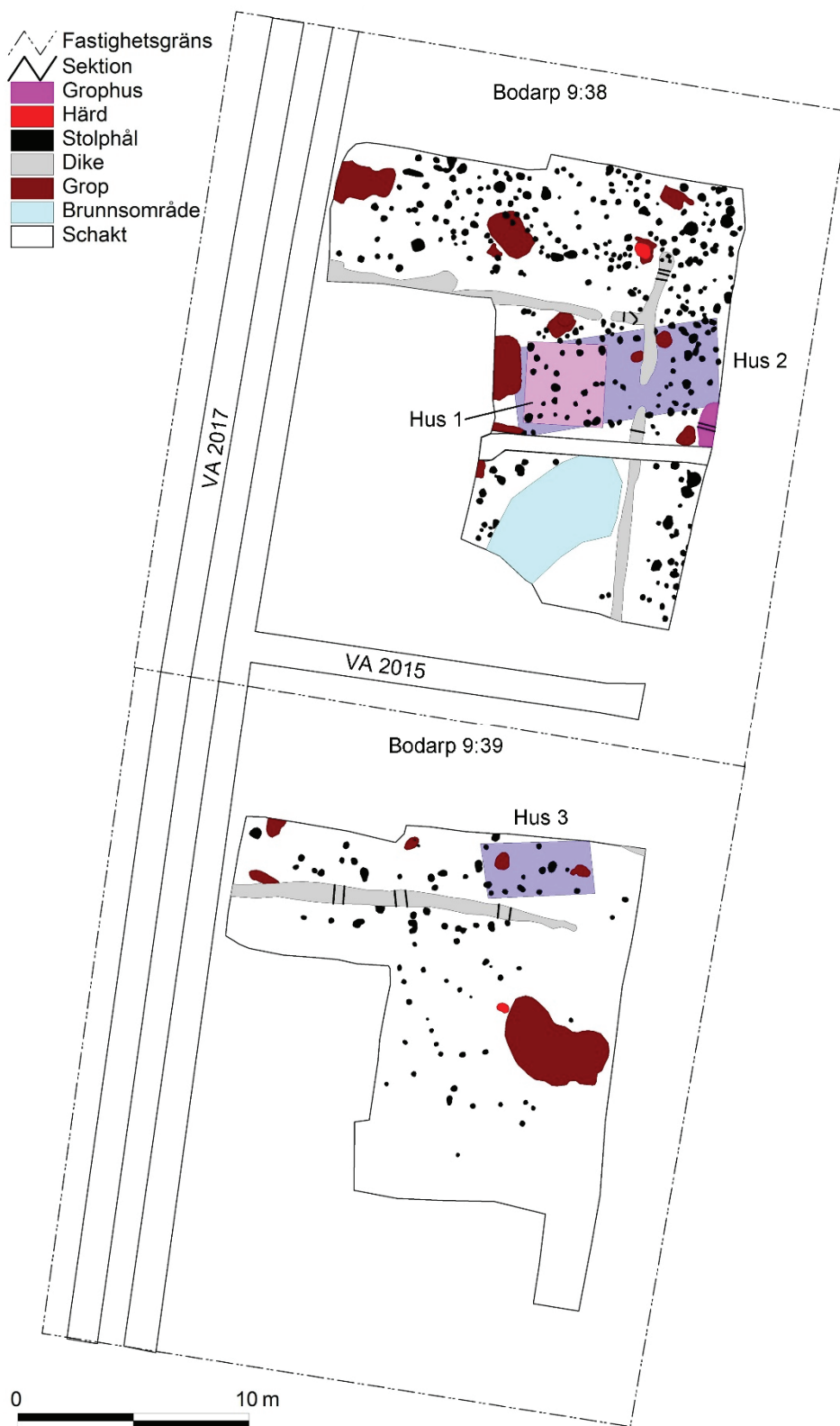
Bodarp 9:38–9:39 – Arkeologisk förundersökning

Tre sökschakt om sammanlagt 147 m² upptogs med traktorgrävare. I schakten framkom 85 stolphål, 14 gropar, 3 diken, 3 rännor, 2 grundstensavtryck och 1 härd (figur 22). Av dessa undersöktes helt eller delvis 17 stolphål och 4 gropar. Strax under matjorden, huvudsakligen i det östra schaktet, förekom rikligt med lämningar från gård nr 5 i form av framförallt lerlager, en del kalkbruk och lite tegel. Dessa yngre lämningar dokumenterades inte mer än att lagrens utsträckning mättes in i schaktkanten.

C14 analyserna av råg från tre stolphål visar att gård nr 5 har ett ursprung i 800–900-tal. De kalibrerade värdena med 2 sigmas noggrannhet (95,4% sannolikhet) ger datering till slutet av 700-talet fram till början av 1000-talet. Skillnaderna mellan dateringarna om man använder 1 eller 2 sigmas (68,2% sannolikhet) noggrannhet är liten och rör sig endast om årtionden. Dateringen stöds av fynd av vikingatida AIV gods. Förutom vikingatida lämningar framkom två gropar med dels keramik från yngre bronsålder–förromersk järnålder, dels keramik av allmän förhistorisk karaktär (Sarnäs 2017b).

HISTORISKA KARTOR

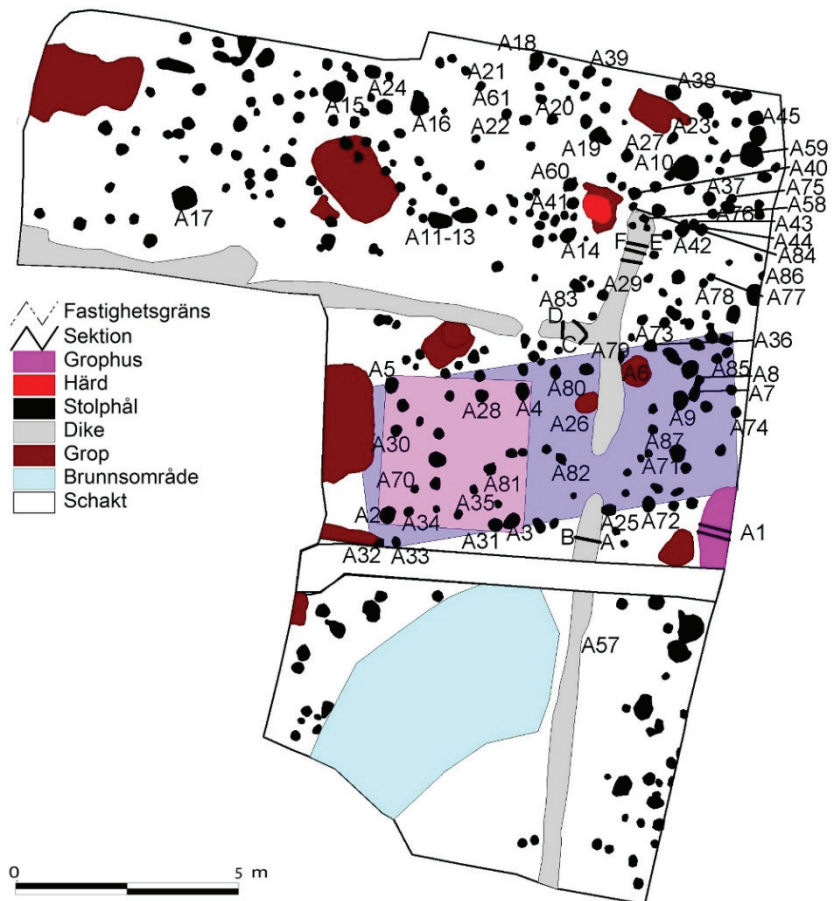
Den kulturgeografiska analysen av den geometriska kartan över Bodarp från år 1700 har inte gett några riktigt tydliga indikationer på att det i äldre tider funnits en

Figur 4. Schaktplan med samtliga framkomna anläggningar förutom de eftermedeltida som låg stratigrafiskt ovanför de äldre lämningarna. De eftermedeltida lämningarna kan ses på figur 21. Omläggningen av VA-ledningarna 2017 genomfördes utan medverkan av arkeolog.

storgård i byn. Tofternas storlek antyder att gårdarna 4 och 5 möjligen kan ha skapats av en delad stor- eller huvudgård. Tofterna till nr 4 och 5 är nämligen betydligt större än de till gårdarna 1, 2 och 3. Inga redovisade marknamn antyder dock att det har funnits en storgård i byn.

En tegskiftesanalys visar att byn år 1700 hade ett modifierat solskifte. Gårdarna 4 och 5 hade i de flesta teglag sina tegar bredvid varandra, men deras tegar var vanligen inte bredare än övriga gårdars. Betraktar man tegarna till 4 och 5 sammantagna som en tidigare storgårdsteg var denna dock ungefär dubbelt så bred som tegarna till

Figur 5. Schaktplaner med anläggningar som undersökts (anläggningsnummer), sektioner och tolkade hus.

gårdarna 2 och 3. Gård 5 hade dessutom ett antal mindre särågor som inte ingick i teglagen. Liknande särågor fanns dock även till annex- eller prästgården nr 1.

Hypotesen om en tidigare stor- eller huvudgård i Bodarp har utifrån lantmäterikartan varken kunnat beläggas eller förkastas. Ytterligare historiska eller arkeologiska belägg för en stor- eller huvudgård måste hittas för att man säkert ska kunna belägga förekomsten av en sådan (Persson 2019; bilaga 3)

Undersökningsresultat

Matjordsavbanningen genomfördes endast där husen skulle byggas enligt bygglovhandlingarna. De två ytor som skulle avbannas sattes ut med en RTK-GNSS utifrån koordinater som tagits fram från nybyggnadskartorna i Länsstyrelsens beslut.

Matjordstäckets inklusive yngre bebyggelselager är mycket kraftigt och ligger kring 0,8–0,9 m.

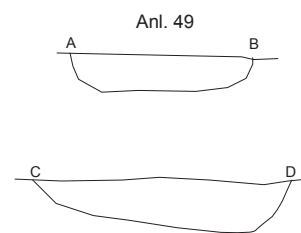
I de två schakten framkom sammanlagt 377 stolphål, 19 gropar, 5 diken, 2 härdar, 2 ugnar, 1 gropus och en brunn. Av dessa undersöktes helt eller delvis 73 stolphål, 2 diken, 1 grop och gropuset (figur 4–5). Brunnen (Brunnsområdet) undersöktes med grävmaskin men dokumenterades inte då den innehöll yngre keramik och dessutom var mycket djup.

FYND

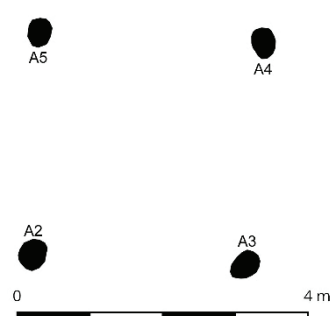
Fynden domineras av östersjökeramik av vilken framkom 26 skärvor med en sammanlagd vikt av 170 g. Förutom östersjökeramik påträffades även en keramikskärva av förhistorisk typ (figur 14–16). Några skärvor (27 st) från två fat och ett kärl av yngre rödgods tillvaratogs även med en sammanlagd vikt av 270 g. Det framkom sammanlagt drygt 2 kg djurben (2 020 g). Av dessa påträffades 1 757 g i gropuset (anl. 1) och 190 g i diket (anl. 57). Bland de eftermedeltida lämningarna påträffades oidentifierade järnföremål, fönsterglas, yngre rödgods, ett mynt och ett knivskaft av ben. Av dess eftermedeltida fynd tillvaratogs myntet (figur 17), knivskaftet (figur 18) samt ett urval av yngre rödgods (bilaga 2).

HUS

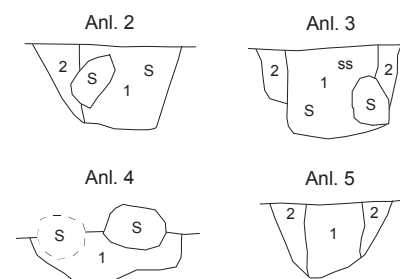
Hus 1 och 2 har daterats genom C14 analys av förkolnade sädeskorn. Dessa har minimal egenålder men daterar inte själva huset utan dess användning och kopplingen till huset är att de utgör spill från matlagning inne i huset. Från hus 1 valdes att datera en rågkärna för att minimera risken att datera boplatmaterial från yngre bronsålder–förromersk järnålder medan hus 2 har daterats med skalkorn i brist på rågkärnor.

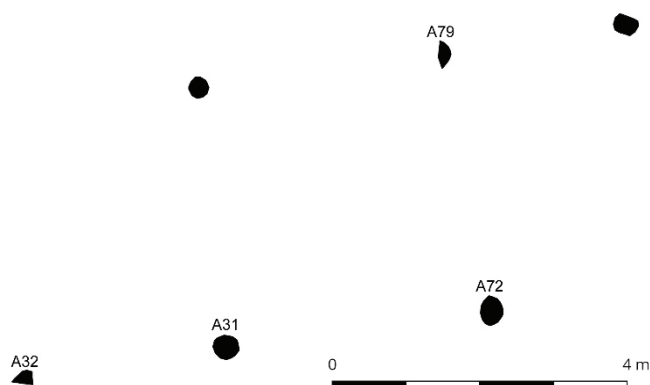
Figur 6. Sektionsritning av diket, anl. 49. Fyllningen bestod av svartgrå humös silt. Skala 1:20.

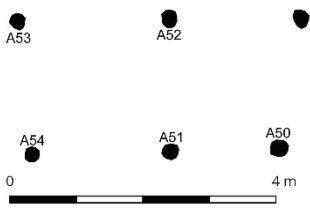
Figur 7. Plan över hus 1. Skala 1:100.

Figur 8. Sektionsritningar av stolphålen i hus 1. Skala 1:20. L.1: Mörkt gråbrun humös silt. L.2: Ljust gråbrun humös silt.

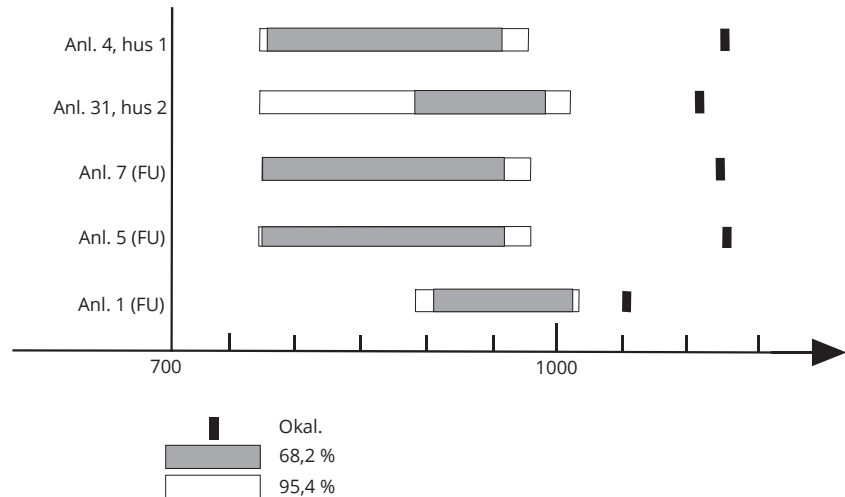
Figur 9. Plan över hus 2. Skala 1:100.

Figur 10. Plan över hus 3. Skala 1:100.

Hus 1 utgjordes av fyra stolphål som avvek från övriga stolphål genom att vara stensatta med delvis skörbrända stenar. Stolphålen bildar en kvadrat med ca 3 m breda sidor (figur 7–8). Jordprover insamlades från de fyra stolphålen. Huset har troligen varit en upphöjd förrådsbyggnad som stått på fyra stolpar, en så kallad stacklada. Det finns dock en viss möjlighet att det är östra delen av ett längre hus. Den arkeobotaniska analysen visade på skalkorn, bröd-/kubbevete, råg, tröskrester, humle, vicker, svinmålla, trampört och gräs (Gustafsson odat.; bilaga 4). Av fyllningen i stolphålen att döma så har huset inte brunnit och då det troligen rör sig om en förrådsbyggnad utan eldstad så kan makrofossilen inte kopplas till husets användning. En C14 datering av en rågkärna har gett en datering till intervallet 770–980 med två sigmas noggrannhet (95,4 % sannolikhet) eller med ett sigmas noggrannhet 775–950 (68,2 % sannolikhet) (figur 11; bilaga 5).

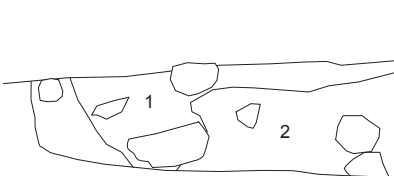
Figur 11. Diagram över C14 dateringar från slutundersökningen och förundersökningen.

Förrådsbyggnader eller stacklador har en stor kronologisk och rumslig spridning och förekommer ofta i samband med vikingatida och tidigmedeltida agrarbebyggelse (Björhem & Säfvestad 1993; Skov 1994). I Vorbasse varierade de i storlek mellan 2 x 2,5 m och 4,5 x 5 m och låg i utkanten av gårdarna (Hvass 1980). Vid den vikingatida boplaten Vallensbæk, utanför Köpenhamn, framkom stacklador av varierande storlek (Kaul 1985). Östergård på Jylland är ett exempel på en vikingatida-tidigmedeltida gård med en kvadratisk stacklada (Sørensen 2003). Även vid Margrethehåb på Själland förekom flera kvadratiske konstruktionen daterade till tidig medeltid (Christensen 1990).

Figur 12–13. Till höger foto över grophuset (anl. 1). Från sydväst. Nedan sektionsritning av grophuset. Från söder. Skala 1:20.

- L.1: Svartgrå humös silt.
- L.2: Mörkt gråbrun humös silt

Av hus 2 framkom endast sex stolphål, varav fyra undersöktes, i schaktet men har sannolikt haft en utsträckning både väster och öster om den avschaktade ytan (figur 5 & 9). Den arkeobotaniska analysen visade på skalkorn, bröd-/kubbevete och havre (Gustafsson odat.; bilaga 4). Hus 2 har daterats med två C14 analyser. Det första gjordes på skalkorn från anl. 72 och gav ett resultat som sannolikt inte daterar huset då det med 2 sigmas noggrannhet hamnade i tidsintervallet 1665–1940. Ett andra C14 prov analyserades därför. Återigen valdes ett skalkorn men denna gång från anl 31. Denna datering blev mer rimlig i förhållande till den tolkade konstruktionen, då intervallet hamnade mellan 775–1020 med 95,4% sannolikhet (figur 11; bilaga 5).

Hus 3 utgjordes av tre stolphålspar. Huset var 4,2 m långt med en bredd av ca 2 m mellan stolphålen. Mellan stolphålsparen var det 2,3 respektive 2,0 m (figur 5 & 10). Stolphålen var grunda och djupet varierade mellan 0,1 och 0,18 m. Fem av de sex stolphålen framkom vid slutundersökningen men det sjätte stolphålet kunde inte identifieras trots intensiv rensning. Det sjätte stolphålet framkom dock redan i samband med den arkeologiska förundersökningen men undersöktes inte utan är endast inmätt. Då ingen säker tolkning av huset kunde göras togs inga jordprover och följaktligen har huset inte daterats. En typologisk datering av huset kan tyda på att det inte härrör från vikingatid eller tidig medeltid utan snarare äldre järnålder och tillhör då den yngre fasen av den boplats från yngre bronsålder och förromerska järnålder som har framkommit vid de tidigare undersökningarna. Dock förekom en liknande byggnad (Hus IV) på den tidigmedeltida boplatsen vid Margrethehäb. Denna byggnad bestod av tre stolphålspar och mätte 2 x 5 m (Christensen 1990).

Av grophuset var endast en mindre del synligt i schaktet (figur 5 & 12–13). Den del av grophuset som var framschaktat undersöktes i en nordlig, en sydlig del och profilbänken. Fynden utgjordes av sju skärvor av östersjökeramik med en sammanlagd vikt av 66 g samt mycket djurben och horn med en total vikt av 1 757 g. I norra delen av grophuset förekom rikligt med sten varav vissa var skörbrända och en del sot och kol. Det var dock svårt att avgöra om de utgjorde resterna av en hård inne i grophuset eller material som dumpats där när grophuset övergivits. Södra delen av grophuset har skadats vid VA-arbetena 2015. Grophuset har troligen varit rektangulärt rundat liknande det grophus som framkom i samband med 2016 års undersökning inom grannfastigheten. Det grophuset låg knappt 50 m åt nordväst inom toften för gård nr 4.

Tolkning och källkritik

Följande tolkning inkluderar även resultat från de tidigare undersökningarna inom fastigheterna Bodarp 3:5 och 9:37.

Schaktningen genomfördes i slutet av augusti och början av september efter en mycket torr sommar vilket medförde att det var mycket svårt att se färgningar i underlaget. Matjordstäckets kraftigt vilket sannolikt beror på att man har påfört matjord för att kunna odla marken när bebyggelsen har rivits. När schaktningen var klar kom ett stilla sommarregn under natten och stora delar av schaktet rensades om för hand påföljande dag, varvid ett stort antal stolphål upptäcktes. Torkan medförde även att fyllningarna i anläggningarna var hård.

Inriktningen på rensningsarbetet liksom påföljande undersökning av stolphålen var att finna konstruktioner som hus och hägnader.

Undersökningen var inriktad på lämningar från vikingatid–medeltid medan yngre lämningar undersöktes översiktligt, mestadels genom inmätning.

Inom framförallt fastigheten Bodarp 9:38 framkom ett stort antal stolphål. Mycket tid och energi lades på att försöka identifiera konstruktioner genom att undersöka stolphål som låg någorlunda i linje med varandra för att se om form och fyllning var likartad. På det här sättet kunde hus 1 identifieras omgående medan husen 2–3 krävde mer arbete. Det påträffades flera stolphål som i form och fyllning liknade varandra men de bildade inget igenkännbart mönster.

YNGRE BRONSÅLDER–ÄLDRE JÄRNÅLDER

Inom flera av de undersökningar som gjorts i Bodarp har det framkommit fynd och lämningar från yngre bronsålder–förromersk järnålder. Vid undersökningen inom

Figur 14. Mynning av östersjökeramik (LUHM 32 920:4). Skärvan är 42 mm hög.

Figur 15. Östersjökeramik med streckornering (LUHM 32 920:31). Skärvan är 29 mm hög.

Figur 16. Östersjökeramik ornerad med vågband (LUHM 32 920:32). Skärvan är 25 mm hög.

Figur 17. Foto på myntet som framkom vid framschaktningen av det eftermedeltida lergolvet. Myntet är 26 mm i diameter (LUHM 32920:1). Foto: Lovisa Dahl, LUHM.

Figur 18. Foto på knivskaftet som framkom vid framschaktningen av det eftermedeltida lergolvet. Knivskaftet är ca 80 mm långt (32920:2). Foto: Lovisa Dahl, LUHM.

Figur 19. Foto på ribbteget som framkom som lösfynd vid schaktningen inom Bodarp 9:38. Skala 1:2.

fastigheten Bodarp 3:5 framkom i flera anläggningar fynd av keramik med rabbnings och knoppar under mynningen, glättade mynningsskärvor samt en skärva från ett silkärl samt två långhus med en typologisk datering till perioden (figur 22).

Inom fastigheterna 9:38–39 påträffades dock inga fynd eller anläggningar som direkt kan kopplas till tidsperioden. Hus 3 som inte har C14 daterats har dock en grundplan som antyder ett ursprung under äldre järnålder.

VIKINGATID-TIDIG MEDELTID

I det södra schaktet framkom ett dike som gick i öst-västlig riktning (anl. 49). Tre knappt halvmeter långa schakt grävdes med skärslav genom diket varvid det framkom djurben och 15 skärvor östersjökeramik med en sammanlagd vikt av 85 g (figur 5–6). Diket var den mest fyndrika anläggningen med beaktande av hur lite av fyllningen som undersöktes. I östra delen av schaktet var diket så grunt att det inte gick att se vid schaktningen, mycket beroende på torkan. Det gick dock att se i den östra schaktväggen att diket fortsätter österut. Söder om diket ändrar stolphälens karaktär. De blir mindre och färre utom precis intill diket. Detta bör tolkas som att diket har utgjort den vikingatida-tidig medeltida gårdens södra begränsning. Frågan är om gårdens norra begränsning har utgjorts av de diken i öst-västlig riktning som framkom i södra delen av slutundersökningen inom fastigheten Bodarp 9:37 (figur 22)? Norr om dessa diken föreföll antalet stolphäl avta. Det förekom dock yngre gropar/gropssystem liksom VA-schakt som kan ge ett missvisande intryck av att mängden stolphäl avtar.

Om man utgår från antalet stolphäl och dess utbredning så ligger den vikingatida-tidigmedeltida bebyggelsens epicentrum inom fastigheten Bodarp 9:38 och österut utanför undersökningsytan. Inom denna fastighet framkom en stacklada, ett långhus och ett grophus.

De sammanlagt fem C14 analyserna visar på en tidig etablering i byn, troligen redan under 800-talet.

Storgård eller inte?

Gård nr 5 är uppenbarligen en tidig etablering i Bodarps by. Tre av de radiometriska dateringarna från förundersökningen och slutundersökningen hamnar i 800-talet vilket enligt språkforskarna är den period då ortnamn med ändelsen –torp börjar bildas. Övriga dateringar utgörs av keramik i form av östersjökeramik som generellt brukar dateras till senare delen av 900-tal och första hälften av 1000-talet.

Genomgången av de historiska kartorna visar att gård nr 4 och 5 kan ha utgjort en gård från början. Båda gårdarna skiljer ut sig genom att ha stora sammanhängande tofter. Tegarna till de två gårdarna ligger intill varandra i vångarna och tillsammans blir de ca dubbelt så stora som tegarna för gård nr 2 och 3. Lars Perssons kartanalys kan dock varken bekräfta eller avfärda en teori om att gård nr 4 och 5 ursprungligen har utgjort en stor- eller huvudgård.

Det som talar för att gård nr 4 och 5 från början utgjort en stor- eller huvudgård är ägostrukturen som man kan se på den geometriska kartan från år 1700, förekomsten av två rektangulära grophus, de mycket tidiga dateringarna och fyndet av Torkseykeramik. Det som talar emot är de relativt blygsamma fyndmängderna av framförallt keramik och att det inte påträffades några metallfynd.

Frågan om de två gårdarna utgjort en stor gård eller en storgård från början får anses alltfjämt obesvarad.

HÖGMEDELTID-SENMEDELTID

Det saknas i stort sett fynd från perioden 1200–1500-talen. Vid schaktningen inom fastigheten Bodarp 9:38 påträffades en bit formtegel från en valvribba som kan härröra från valvslagning eller ombyggnad i Bodarps kyrka. Vid undersökningen av gård nr 4, på den i väster intilliggande fastigheten (Bodarp 3:5), påträffades en skärva yngre svartgods och en skärva äldre rödgods (Sarnäs 2017a). Även om endast begränsade delar av gårdarna 4 och 5 har undersökts så är den nästan totala frånvaron av fynd från perioden i fråga anmärkningsvärd. När det gäller gård nr 5 så kan teoretiskt sett den saknade tidsperioden finnas under den nuvarande gården. Man kan dock tycka att en sådan bebyggelse borde ha efterlämnat fynd även inom föreliggande undersökningsområde. Kan gårdarna ha övergivits i samband med den medeltida

agrarkrisen som inföll under mitten av 1300-talet för att åter bebyggas någon gång under 1500-talet?

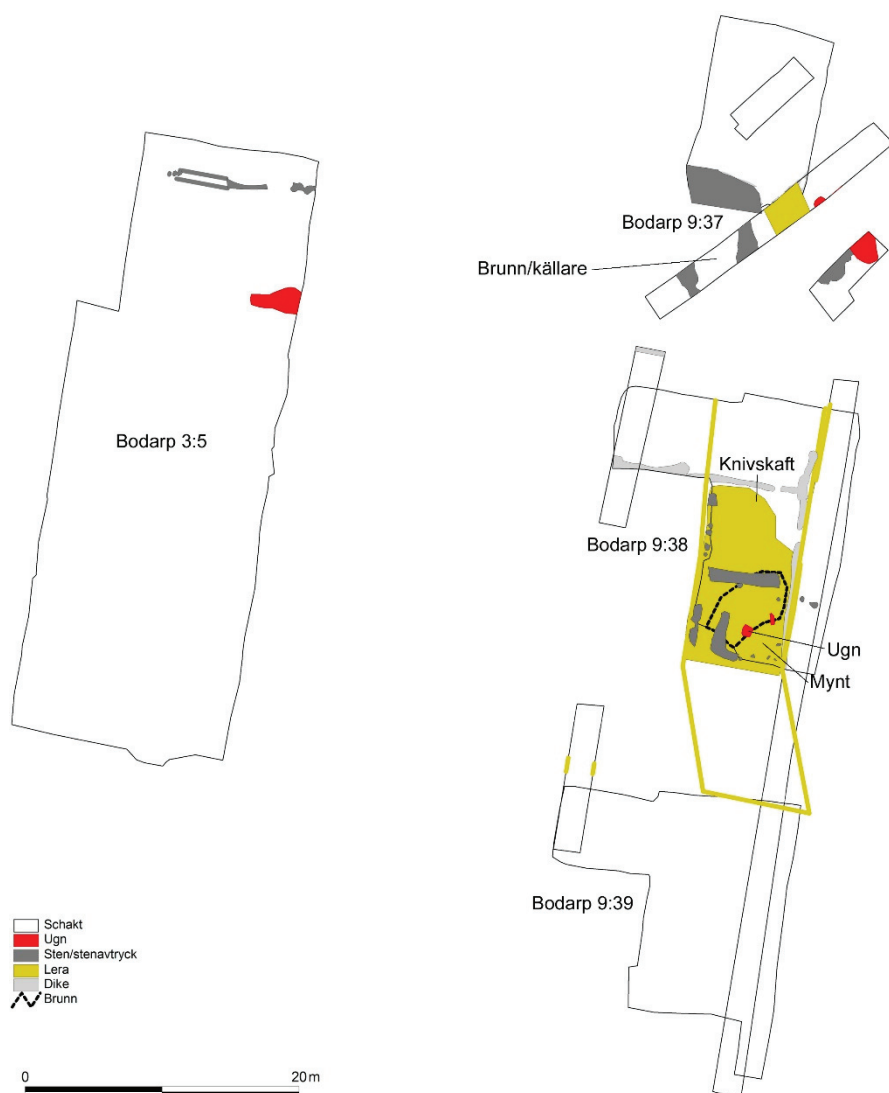
EFTERMEDELTIDA BEBYGGELSE

Den nuvarande gård nr 5 torde vara uppförd under mitten eller senare delen av 1800-talet, av arkitekturen att döma. De yngre huslämningarna i form av lergolv, syllstensrader och ugnar som framkom under ploggången utgör troligen en föregående fas av gård nr 5. Denna fas kan dateras som äldst till sent 1500-tal utifrån fynden av keramik. I lergolvet framkom ett mynt (32 920:1) som är ett 1/6 öre silvermynt präglat i Avesta 1677 under Karl XI regeringstid. Dessa yngre lämningar påträffades även vid undersökningen av Bodarp 9:37 som ligger strax norr om 9:38. Det har inte varit möjligt att med säkerhet identifiera enskilda byggnader, förutom delar av en byggnad i nord-sydlig riktning, i form av delar av ett lergolv och syllstenar (figur 16). Gården har troligen byggts om, vilket bl.a. styrks av att det framkom en brunn under ett lergolv. I brunnen påträffades yngre rödgoods av samma karaktär som framkom i lerlagret och syllstensraderna ovanför brunnen. Inom 9:38 framkom två ugnar, varav den ena hade en botten av tegelstenar, som sannolikt har funnits i en boningslänga (figur 22). Vid undersökningen av Bodarp 9:37 framkom rester efter en stor ugn i form av ett stenfundament och mycket kraftigt bränd lera, möjligen en bakugn som i så fall indikerar en bostadslänga. I samband med undersökningen av 9:37 framkom även en stenläggning som föreföll sträcka sig runt en nedgrävning som var minst 0,7–0,8 m djup som kan vara en brunn eller källare.

Under lergolvet och syllstensraderna framkom ett dike (anl. 57) som delvis följde

Figur 20. Foto över en av de ugnar som framkom i lergolvet (figur 21).

Figur 21. Samtliga lämningar som bedömts vara eftermedeltida som framkommit vid de olika undersökningarna i Bodarp. I östra kanten av schaktet inom Bodarp 3:5 förekom lager med bränd lera, sot, träkol och lera vilka troligen är rester efter den sista bebyggelsefasen av gård nr 4 omkring skiftet 1700–1800-tal.

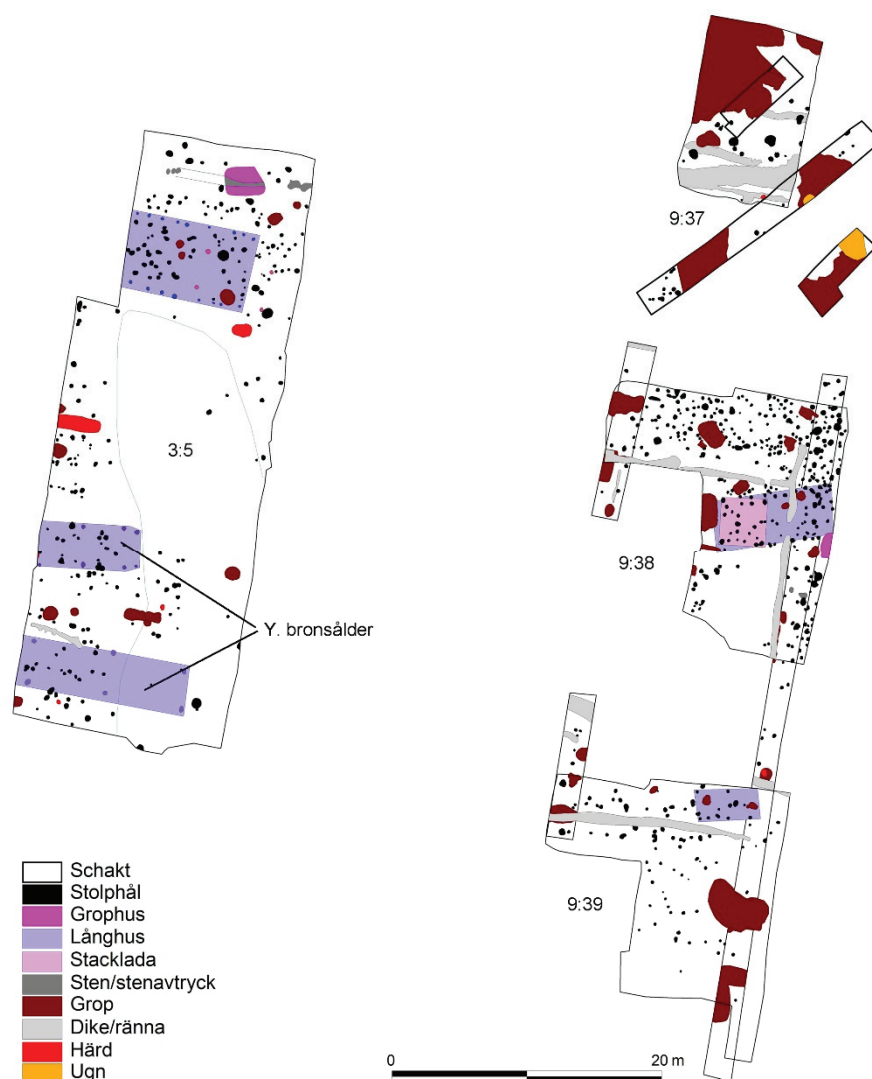
byggnaden i nord-sydlig riktning. Endast mindre partier undersöktes av diket då fynden huvudsakligen utgjordes av djurben, men det framkom även tre skärvor östersjökeramik, någon bit tegel samt en ornerad hylsa av brons som påträffades med metalldetektor i ytan av diket vid sektion A-B (ej tillvaratagen). Diket uppfattades som tillhörande den yngre bebyggelsefasen då det delvis sammanföll med huset i nord-sydlig riktning. Tolkningen är då att diket varit ett fundament för syllstenar. Den öst-västra delen av diket mynnar i en grop som undersöktes delvis i samband med den arkeologiska förundersökningen (anl. 9). Denna grop hade raka nedgrävningskanter och i botten påträffades storstenstegel. Om grop och dike var samtida kunde inte avgöras. Datering och funktion får anses oklar.

Utvärdering

Undersökningens målsättning var att dokumentera och analysera lämningarna inom den aktuella ytan, syftande till meningsfull kunskapsuppbyggnad, med relevans för myndigheter, forskning och allmänhet.

Hypotesen att gårdarna nr 4 och 5 ursprungligen har utgjort en stor gård har varken kunnat bekräftas eller avfärdas. Därtill krävs ytterligare information från antingen arkeologiskt material eller skriftliga källor.

Figur 22. Schaktplan över de undersökningar som genererat lämningar från yngre bronsålder- äldre järnålder och vikingatid-medeltid inom fastigheterna Bodarp 3:5 och 9:37-39.

Förutom grophuset kunde det, bland myllret av stolphål, identifieras tre stolpbyggda konstruktioner, varav ett bör ha varit ett boningshus (hus 2). De C14 dateringar som har utförts stärker tolkningen att gård nr 5 har etablerats redan under 800-talet eller möjligen sent 700-tal. Gårdens södra begränsning har troligen avgränsats av ett dike (anl. 49).

Resultaten torde kunna vara betydelsefulla i diskussionen och forskningen kring byetableringen under vikingatid-tidig medeltid.

Projektorganisation och kvalitetssäkring

Skånearkeologi är ett företag som grundades 2013 med inriktning på arkeologisk uppdragsverksamhet. Företaget leds av Fil.lic. Per Sarnäs med mångårig erfarenhet av arkeologisk uppdragsverksamhet mest i Skåne men även i Småland.

Figur 23. Foto över schaktet inom fastigheten Bodarp 9:38. Diket, anl. 57, syns som en svagt grå strimma i högra delen av fotot. Från söder.

Figur 24. Foto över schaktet inom fastigheten Bodarp 9:39. Diket, anl. 49, syns som en svagt grå strimma strax hitom Anders Gutehall. Från Norr.

Referenser

Litteratur

- Björhem, N. & Säfvestad, U. 1993. Fosie IV. Bebyggelsen under brons- och järnålder. Malmöfynd 6. Malmö Museer
- Christensen, T. Margarethehåb. A Settlement of the Early Middle Ages at Roskilde, Zealand. *Journal of Danish Archaeology* vol 7. 1990.
- Hvass, S. 1980. Vorbasse. The Viking-age Settlement at Vorbasse, Central Jutland. *Acta Archaeologica* vol. 50.
- Jönsson, L. & Brorsson, T. 2003. Oxie i sydvästra Skåne. En plats med centrala funktioner. I: Anglert, M. & Thomasson, J. (red.). *Landskapsarkeologi och tidig medeltid. Uppåkrastudier 8. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°, No. 41.* Lund: 145-223.
- Kaul, F. 1985. A Settlement site of the Later Iron Age at Vallensbæk near Copenhagen. *Journal of Danish Archaeology* vol 4. 1985.
- Linderoth, Th. 2015. Bodarps bytomt. Fornlämning nr 18:1 i Bodarps socken, Trelleborgs kommun. Arkeologisk förundersökning, 2015. *Sydsvensk Arkeologi rapport 2015:17*
- Pamp, B. 1983. Ortnamn i Skåne.
- Sarnäs, P. 2017a. Bodarp 3:5, fornlämning 18. Bodarps socken, Trelleborgs kommun. Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning 2016. *Skånearkeologi rapport 2017:7.*
- Sarnäs, P. 2017b. Bodarp 9:38–39, fornlämning 18. Bodarps socken, Trelleborgs kommun. Arkeologisk förundersökning 2017. *Skånearkeologi rapport 2017:20.*
- Sarnäs, P. 2018. Bodarp 9:37, fornlämning 18. Bodarps socken, Trelleborgs kommun. Arkeologisk för- och slutundersökning 2017–2018. *Skånearkeologi rapport 2018:34.*
- Skansjö, S. 1983. Söderslätt genom 600 år. Bebyggelse och odling under äldre historisk tid. Skånsk medeltid och renässans. Skriftserie utgiven av Vetenskaps-Societeten i Lund 11.
- Skov, Hans. 1994. ”Hustyper i vikingetid og tidlig middelalder. Udviklingen af hustyper i det gammeldanske område fra ca 800–1200 e.Kr”, *Hikuin* 21.
- Sørensen, A. B. 2003. Middelalderens fødsel – tiden 1000–1300 – huse, gårde og bebyggelser. *Det Sønderjyske Landbrugs Historie. Jernalder, Vikingetid og Middelalder* Red: Ethelberg, P, Hardt, N., Poulsen, B. og Sørensen, A. B. Haderslev museum.

Opublicerat material

- Gustafsson, S. Odat. Arkeobotanisk rapport Bodarp 9:38, Trelleborgs kommun, Skåne. Arkivrapport över arkeobotanisk analys. Arkeologikonsult.
- Persson, L. 2019. Bodarps by i Bodarps socken, en analys av bymarken utifrån en geometrisk karta från år 1700. Arkivrapport över kulturgeografisk analys. Malmö museer.

Kartmaterial

- Fastighetskartan
Geometrisk avmätningsskarta från år 1700

Internetreferenser

- Fornsök
Skånsk ortnamnsdatabas

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer	431-16692-2018
Skånearkeologis diarienummer	201837
LUHM nummer	32 930
Län	Skåne
Kommun	Trelleborg
Socken	Bodarp
Fastighet	Bodarp 9:38 & 9:39
RAÄ-nummer	Bodarp nr 18:1 & 30
Ekonomiska kartans blad	1C9f NV (RT90)
Koordinatsystem	Sweref 99 TM
N koordinat	6144892
E koordinat	377702
M ö.h.	22-23
Fältarbetstid	2018-08-28-2018-09-21
Antal arbetsdagar	10
Antal arkeologtimmar	76
Antal maskintimmar	23
Undersökningsområde	454 m ²
Undersökt yta	438,2 m ²
Projektansvarig	Per Sarnäs
Underkonsult.....	Anders Gutehall
Uppdragsgivare	Bistro Properties
Tidigare undersökningar	Arkeologisk förundersökning

Arkivmaterial i form av inmättningsfiler, digitala foton, fältritningar och rapportoriginal förvaras på Lunds universitets historiska museum.

Bilaga 1

Anläggningslista

Anl. nr	Anl. typ	Lager	ø x dj (m)	Övrigt	Grävd (%)	Schakt
Anl. 1	Grophus	1, 2	1,95 x 0,76	Östersjökeramik, djurben	20	9:38
Anl. 2	Stolphål	1, 2	0,40 x 0,23	Hus 1, djurben	100	9:38
Anl. 3	Stolphål	1, 2	0,40 x 0,25	Hus 1	100	9:38
Anl. 4	Stolphål	1	0,42 x 0,14	Hus 1	100	9:38
Anl. 5	Stolphål	1, 2	0,32 x 0,20	Hus 1	100	9:38
Anl. 6	Grop	2	0,70 x 0,20	Y. rödgodsfat, tegel	50	9:38
Anl. 7	Stolphål	1	0,44 x 0,15		50	9:38
Anl. 8	Stolphål	1	0,28 x 0,10	Tegel	50	9:38
Anl. 9	Stolphål	1	0,44 x 0,06		50	9:38
Anl. 10	Stolphål	2	0,64 x 0,24		50	9:38
Anl. 11	Stolphål	3	0,22 x 0,15		50	9:38
Anl. 12	Stolphål	2	0,38 x 0,30		50	9:38
Anl. 13	Stolphål	2	0,20 x 0,26		50	9:38
Anl. 14	Stolphål	2	0,59 x 0,28		50	9:38
Anl. 15	Stolphål	3	0,50 x 0,32		50	9:38
Anl. 16	Stolphål	3	0,66 x 0,26		50	9:38
Anl. 17	Stolphål	3	0,58 x 0,19	Tegel, ben	50	9:38
Anl. 18	Stolphål	3	0,34 x 0,24		50	9:38
Anl. 19	Stolphål	3	0,36 x 0,16		50	9:38
Anl. 20	Stolphål	2	0,26 x 0,07		50	9:38
Anl. 21	Stolphål	3	0,22 x 0,18		50	9:38
Anl. 22	Stolphål	3	0,34 x 0,12		50	9:38
Anl. 23	Stolphål	3	0,32 x 0,12		50	9:38
Anl. 24	Stolphål	3	0,40 x 0,35		50	9:38
Anl. 25	Stolphål	3	0,31 x 0,14		50	9:38
Anl. 26	Grop	2	0,61 x 0,16	Horn	50	9:38
Anl. 27	Stolphål	3	0,38 x 0,29		50	9:38
Anl. 28	Stolphål	2	0,42 x 0,23		50	9:38
Anl. 29	Stolphål	2	0,27 x 0,15		50	9:38
Anl. 30	Stolphål	2	0,38 x 0,14	Ben	50	9:38
Anl. 31	Stolphål	3	0,34 x 0,24	Keramik, djurben	50	9:38
Anl. 32	Stolphål	1	0,25 x 0,20		100	9:38
Anl. 33	Stolphål	1	0,22 x 0,24		100	9:38
Anl. 34	Stolphål	1	0,21 x 0,19		50	9:38
Anl. 35	Stolphål	3	0,24 x 0,14		50	9:38
Anl. 36	Stolphål	3	0,32 x 0,18		50	9:38
Anl. 37	Stolphål	3	0,33 x 0,25	Bränd lera	50	9:38
Anl. 38	Stolphål	3	0,40 x 0,36		50	9:38
Anl. 39	Stolphål	3	0,36 x 0,18		50	9:38
Anl. 40	Stolphål	3	0,34 x 0,12		50	9:38
Anl. 41	Stolphål	3, 2	0,41 x 0,23		50	9:38
Anl. 42	Stolphål	3	0,43 x 0,20	Östersjökeramik, bränd lera	50	9:38
Anl. 43	Stolphål	3	0,10 x 0,40	Flintavslag, järn. Skärs av anl. 42	50	9:38
Anl. 44	Stolphål	3	0,25 x 0,24	Flintavslag, ben	50	9:38
Anl. 45	Stolphål	3, 2	0,45 x 0,23		50	9:38
Anl. 46	Stolphål	1, 2	0,57 x 0,16		50	9:39
Anl. 47	Grop	1	0,74 x 0,15	Tegel, ben	50	9:39
Anl. 48	Stolphål	1, 2	0,32 x 0,15		50	9:39
Anl. 49	Dike	1	0,70 x 0,15	Östersjökeramik, ben	5	9:39
Anl. 50	Stolphål	2	0,30 x 0,10		50	9:39
Anl. 51	Stolphål	2	0,26 x 0,18		50	9:39
Anl. 52	Stolphål	2	0,30 x 0,12		50	9:39
Anl. 53	Stolphål	2	0,20 x 0,15		50	9:39

Anl. 53	Stolphål	2	0,30 x 0,15		50	9:39
Anl. 54	Stolphål	2	0,22 x 0,08		50	9:39
Anl. 55	Stolphål	1	0,22 x 0,10		100	9:39
Anl. 56	Stolphål	2	0,28 x 0,12		50	9:39
Anl. 57	Dike	3	0,70 x 0,30	Östersjökeramik, br. lera, ben, tegel	5	9:38
Anl. 58	Stolphål	2	0,23 x 0,22		50	9:38
Anl. 59	Stolphål	3	0,26 x 0,25	Skörbränd sten	50	9:38
Anl. 60	Stolphål	3, 2	0,42 x 0,30	Stensatt	50	9:38
Anl. 61	Stolphål	3	0,26 x 0,25	Ben	50	9:38
Anl. 62	Grop	3	0,62 x 0,10	Bränd lera	50	9:39
Anl. 63	Grop	3	0,62 x 0,18	Förhistorisk keramik, tegel	50	9:39
Anl. 70	Stolphål	1	0,29 x 0,25		50	9:38
Anl. 71	Stolphål	3	0,30 x 0,16		50	9:38
Anl. 72	Stolphål	3	0,44 x 0,20	Djurben	50	9:38
Anl. 73	Stolphål	3	0,32 x 0,21	Flintavslag, tegel/bränd lera	50	9:38
Anl. 74	Stolphål?	3	0,26 x 0,03		50	9:38
Anl. 75	Stolphål	3	0,28 x 0,20		50	9:38
Anl. 76	Stolphål	3	0,24 x 0,23	Skörbränd sten	50	9:38
Anl. 77	Stolphål	3	0,30 x 0,13		50	9:38
Anl. 78	Stolphål	3, 2	0,29 x 0,23		50	9:38
Anl. 79	Stolphål	2	0,14 x 0,11	Skärs av anl. 57 (dike)	50	9:38
Anl. 80	Stolphål	3	0,34 x 0,33	Flintavslag, fiskkota	50	9:38
Anl. 81	Stolphål	3	0,32 x 0,16		50	9:38
Anl. 82	Stolphål	3	0,28 x 0,10		50	9:38
Anl. 83	Stolphål	3	0,42 x 0,15		50	9:38
Anl. 84	Stolphål	3	0,20 x 0,08		50	9:38
Anl. 85	Stolphål	3	0,20 x 0,10		50	9:38
Anl. 86	Stolphål	3	0,24 x 0,10		50	9:38
Anl. 87	Stolphål	3	0,28 x 0,14	Skörbränd sten	50	9:38

Lager 1: Svartgrå humös silt

Lager 2: Gråbrun humös silt

Lager 3: Mörkt gråbrun humös silt

Bilaga 2

Fyndlista LUHM 32 920

Fnr	Sakord	Typ	Material	Del	Antal	Vikt	Anl.nr	Schakt	Dekor	Övrigt
1	Mynt		Cu		1					
2	Knivhandtag		Ben/järn		1					
3	Kärl	Östersjö	Keramik		1	5	1	S kv		
4	Kärl	Östersjö	Keramik	Mynning	1	16	1	N kv		
5	Kärl	Östersjö	Keramik		2	15	1	N kv		
6	Kärl	Östersjö	Keramik		1	11	1	N kv	Streck	
7	Slagg		Slagg		1	19	1	N kv		
8	Bränd lera		Lera		3	11	1	N kv		
9	Avslag		Flinta		3	10	1	N kv		
10	Övrig		Flinta		4	13	1	N kv		Bränd
11	Kärl	Östersjö	Keramik		1	15	1	Profilbänk	Streck	
12	Kärl	Östersjö	Keramik		1	4	1	Profilbänk		
13	Bryne		Bergart		1	48	1	Profilbänk		
14	Bränd lera		Lera		1	11	1	Profilbänk		
15	Bränt ben		Ben		1	1	1	Profilbänk		
16	Ben		Ben			698	1	N kv		
17	Ben		Ben			495	1	S kv		
18	Ben		Ben			563	1	Profilbänk		
19	Kärl	Förhistorisk	Keramik		1	3	42			
20	Bränd lera		Lera		1	1	42			
21	Bränd lera		Lera		1	6	44			
22	Avslag		Flinta		1	1	44			
23	Kärl	Östersjö	Keramik		7	21	49			
24	Kärl	Östersjö	Keramik		1	3	49		Streck	
25	Ben		Ben		8	26	49			
26	Bränt ben		Ben		1	1	49			
27	Kärl	Östersjö	Keramik		4	41	49	A-B		
28	Ben		Ben		4	24	49	A-B		
29	Kärl	Östersjö	Keramik		2	14	49	C-D		
30	Ben		Ben		7	13	49	C-D		
31	Kärl	Östersjö	Keramik		1	6	49	A-B	Streck	
32	Kärl	Östersjö	Keramik		1	5	55		Vågband	
33	Kärl	Östersjö	Keramik	Botten	1	6	57	C-D	Bottenmärke	
34	Ben		Ben		4	17	57	C-D		
35	Kärl	Östersjö	Keramik		1	4	57	E-F, S	Streck	
36	Bränd lera		Lera		15	43	57	E-F, S		
37	Ben		Ben		2	1	57	E-F, S		
38	Kärl	Östersjö	Keramik		1	4	57	E-F, N		
39	Bränd lera		Lera		2	4	57	E-F, N		
40	Ben		Ben			125	57	E-F, N		
41	Kärl	Ynge rödgods	Keramik		18	195				
42	Fat	Ynge rödgods	Keramik		5	70				
43	Fat	Ynge rödgods	Keramik		4	15				
44	Ben		Ben		8	47	57	A-B		
45	Ben		Ben		2	5	72	Jordprov 11		
46	Ben		Ben		1	3	31	Jordprov 2		
47	Kärl	Förhistorisk	Keramik		1	1	31	Jordprov 2		
48	Kulflinta		Kulflinta		1	25	31	Jordprov 2	Slitage?	
49	Fiskben/fjäll		Ben			1	31	Jordprov 2		

50	Havre	Makrofossil	1	1	31	Jordprov 2
51	Bröd-/Kubbevete	Makrofossil	1	1	72	Jordprov 11
52	Skalkorn	Makrofossil	1	1	72	Jordprov 11
53	Tröskrester	Makrofossil		1	2	
54	Obest. Gräs	Makrofossil	1	1	3	
55	Ängsväxter/tröskrester	Makrofossil		1	3	
56	Skalkorn	Makrofossil	1	1	4	
57	Skalkorn	Makrofossil	1	1	5	

Bilaga 3

Bodarps by i Bodarps socken, en analys av bymarken utifrån en geometrisk karta från år 1700.

Januari 2019

Lars Persson Malmö Museer

Inledning

Bodarps kyrkby är belägen på Söderslätt mellan Trelleborg och Vellinge. År 1700 blev byn avmätt av lantmätaren Jean Bergman och en storskalig s.k. geometrisk avmätningsskarta ritades över bymarken. Kartan är en s.k. tegskifteskarta som redovisar inägornas fördelning på tegar tillhörande byns fem kamerala hemman eller gårdar. Beskrivningen ger oss uppgifter om åkerns odlingstyper (råg-kornjord resp. havrejord) och odlingsrytm samt ängarnas avkastning. Dessutom redovisas ägonamnet för varje teglag. Föreliggande PM är en redovisning av en kulturgeografisk analys av lantmäterikartan som genomförts av undertecknad.

Bytomten

Centralt placerad inom bymarken låg bytomten med kyrka i nordöstra hörnet, fem gårdstomter samt fem gatehus varav fyra var s.k. ryttarehus. Mellan gårdstomterna och gatehusplatserna låg den samfällda bygatan (guldfärgad i figur 1). I direkt anslutning till kyrkan och kyrkogården låg gårdarna nr 1 och 2. Gård nummer 1 var ett s.k. annexhemman till sockenprästen, och kan betraktas som socknens prästgård. Centralt på bygatan låg tomten till gård nr 3, medan gårdstomterna till nr 4 och 5 låg bredvid varandra utmed bytomtens sydsida. Gårdarna nr 2-5 var år 1700 s.k. kronorusthållshemman som var kopplade till kavalleriet. Vid gårdstomterna och gatehusen fanns flera små träd- och/eller kålhagar.

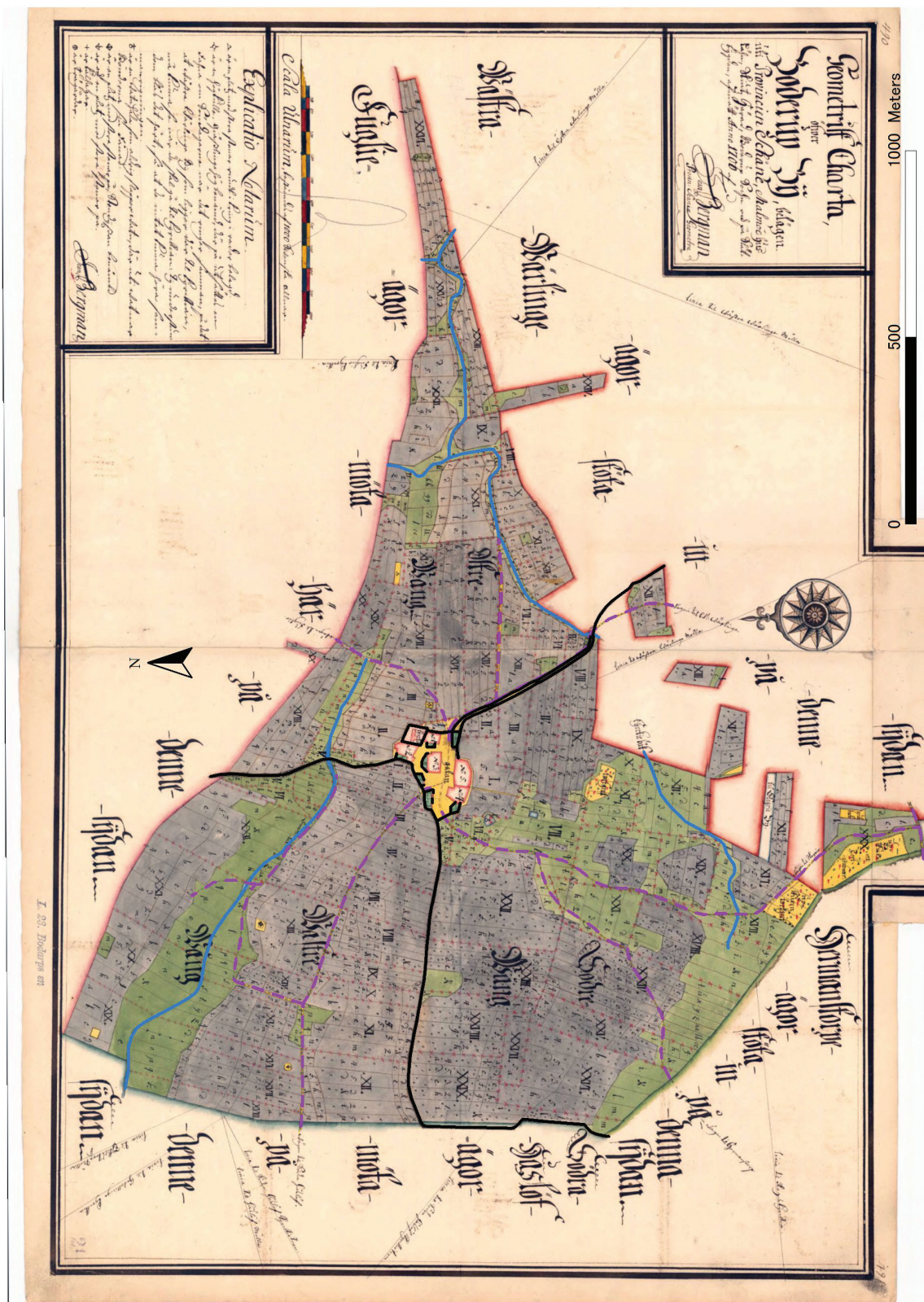
Från bytomten sträcktes sig tre hägnader radiellt ut mot bymarkens yttergränser och skapade gränser för byns tre vångar; Östra, Västra och Södra vången (figur 1).

Byns inägor

Mellan byns Östra och Södra vång sträckte sig två parallella hägnader med en smal allmänningssmark emellan. Med största sannolikhet har detta varit en fågata som sammanbundit bytomten med ett tidigare existerande utmarksområde som legat mellan Bodarps och grannbyn Västra Värplinges inägor. År 1700 existerade inte längre denna utmark, men Bodarp hade ägotegar som låg blandade med tegar till gårdar i Västra Värplinge i gränsområdet mellan byarna. Sannolikt har detta område med ägoblandning tillkommit när man vid något tillfälle delat de sista delarna av utmarken och odlat upp den till åkermark.

Byn var år 1700 relativt regelbundet tegskiftad. Den gård som avvek mest vad gäller tegfördelningen var annexgården nr 1 (se figur 2). Denna gård saknade tegar i ett flertal teglag i de

centrala delarna av bymarken (närmast bytomten) inom främst Västra och Östra vängan.

Figur 1. Geometrisk karta över Bodarps by från år 1700. Vägar utritade med streckad, lila linje, hägnader med svart, heldragen linje och åar eller bäckar med blå, heldragen linje.

Däremot ägde gård nr 1 huvuddelen av den mark som låg i ägoblandning med Västra Värlinge. Eventuellt är denna fördelning av tegar i bymarken en effekt av att annexgården tillkommit i ett senare skede än övriga gårdar i byn. Gården ifråga har då inte fått ägor i byns mest centrala åkrar som redan var uppodlade och fördelade vid annexgårdens tillkomst.

Tegordningen inom respektive teglag var förhållandevis regelbunden och där gård nr 1 saknades i teglagen låg tegarna i de flesta fall i ordningen nr 2, nr 3, nr 5 och nr 4 räknat från väster. Det framstår som att byn hade ett lätt modifierat solskifte. Där gård nr 1 ingick i teglagen låg dess teg oftast längst åt väster invid tegnen till gård nr 2. Gård nr 4 och 5 hade nästan alltid tegar bredvid varandra. Tofterna till nr 4 och 5 låg invid respektive gårdstomt i Södra vången. Tofternas storlek för nr 4 och 5 var betydligt större än för byns övriga hemman. Detta kan vara en indikation på att de tidigare varit de största gårdarna i byn, eller kanske en enda storgård som delats på två bondgårdar vid någon tidpunkt. Däremot var tegarna till nr 4 och 5 i de flesta teglagen inte bredare än tegarna till nr 1, 2 och 3. Gård nr 5 hade däremot några lite större ägoblock som inte var geografiskt orienterade efter tegarna till byns övriga fyra gårdar. Möjligen skulle detta kunna vara rester av tidigare ornum eller särägor som inte ingått i byns tegskifte. Det måste dock påpekas att det inte finns några större inägor där bara gårdarna 4 och 5 hade tegar. Sådana områden kan annars finnas då en äldre huvudgård, vars ägor inte ingått i tegskiftet, delats upp på två eller flera bondgårdar. Även gård nr 1, annexgården, hade några mindre särägor av liknande slag som nr 5. Hypotetiskt skulle dessa kunna vara ägor som tilldelats annex- eller prästgården av en tidigare storgårds mark.

Samtliga byns tre vångar ingick år 1700 i vångalag med vångar till angränsande enheter (Fuglie, S. Håslöv, Hermanstorp och V. Värlinge). Detta innebar att hägnader saknades i bygränsen inom större delen av bymarkens yttergränser.

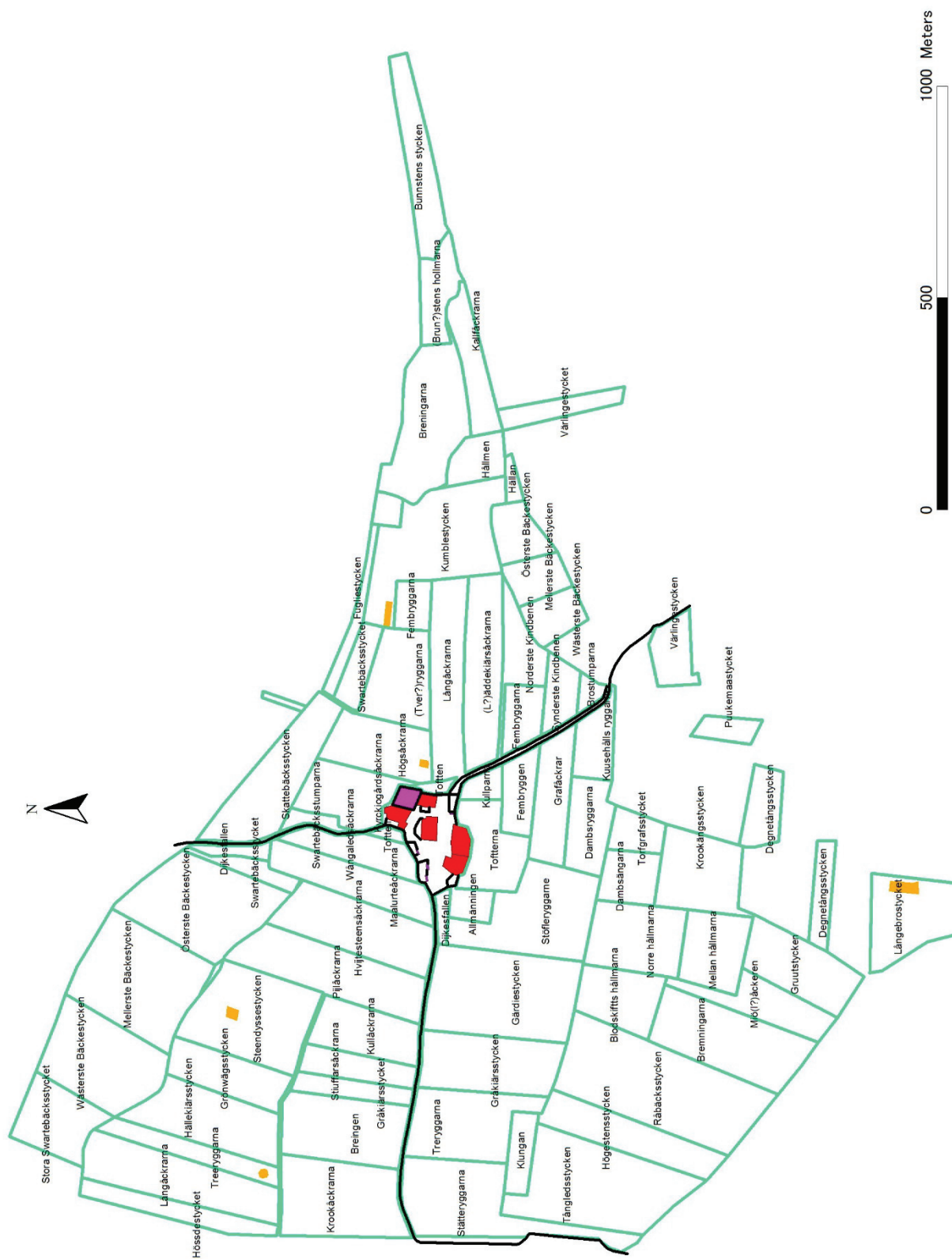
På flera ställen i vångarna fanns mindre impedimentytor som i flera fall tycks ha utgjorts av fornlämningar (gravanläggningar).

Marknamn

I byns vångar fanns flera åkrar med marknamn som indikerar fornlämningsförekomst (figur 3). I Västra vången fanns *Steendyssestycken* och i Östra vången *Kumblestycken* samt *Högsåkrarna* som är starka indikationer på gravar. Dessutom fanns det åkrar med marknamn som hänvisar till stenar. Det kan eventuellt handla om resta stenar som har stått på äldre gravar. I Östra vången fanns *Bruunstensstycken* (ordet *Bruunsten* finns utskrivet allra längst åt öster i vången), i Södra vången *Högasteensstycken* och i Västra vången *Hvijtsteens åkrarna*. Marknamnet *Grafåkrarna* i Södra vång ska däremot sannolikt inte kopplas till förekomst av gravar i betydelsen gravmonument utan istället till åkerns läge intill hägnaderna mellan Södra och Östra vångarna. Hägnaderna på Söderslätt bestod till allra största delen av s.k. gropavallar (jorddiken) som utgjordes av en uppkastad, hög jordvall invid ett parallellt grävt dike (en *graf* eller *gröft*).

Genomgången av marknamnen i byn år 1700 ger inga indikationer på en tidigare förekomst av en stor- eller huvudgård i byn.

I Lunds Stifts Landebok från omkring 1570 förekommer några av de fornlämningsindikerande marknamnen. I byns Östra vång fanns då ången *Komble*. I den Södra vången fanns åkrarna *Granhöj* och *Höjestens agir* samt ängarna *Höjesteen* och *GraneHöj*. Slutligen fanns det i Västra vången åkrarna *Döss agir* och *Steen agir* samt ängarna *Döss ager* och *Steen agir*.

Figur 3. Marknamn i Bodarps vångar år 1700.

Avslutande sammanfattning av studiens resultat

Analysen av den geometriska kartan över Bodarp från år 1700 har inte givet några riktigt tydliga indikationer på att det i äldre tider funnits en storgård i byn. Tofternas storlek antyder att gårdarna 4 och 5 möjligen kan ha skapats av en delad stor- eller huvudgård. Tofterna till nr 4 och 5 är nämligen betydligt större än de till gårdarna 1, 2 och 3. Inga redovisade marknamn anknyter dock, enligt min bedömning, till en sådan hypotetisk storgård i byn.

En tegskiftesanalys visar att byn år 1700 hade ett modifierat solskifte. Gårdarna 4 och 5 hade i de flesta teglag sina tegar bredvid varandra, men deras tegar var vanligen inte bredare än övriga gårdars. Betraktar man tegarna till 4 och 5 sammantagna som en tidigare storgårdsteg var denna dock ungefär dubbelt så bred som tegarna till gårdarna 2 och 3. Gård 5 hade dessutom ett antal mindre särägor som inte ingick i teglagen. Liknande särägor fanns dock även till annex- eller prästgården nr 1. Inga större ornum till gårdarna 4 och 5 har emellertid kunnat beläggas i bymarken.

Hypotesen om en tidigare stor- eller huvudgård i Bodarp har utifrån lantmäterikartan varken kunnat beläggas eller förkastas. Ytterligare historiska eller arkeologiska belägg för en stor- eller huvudgård måste hittas för att man säkert ska kunna belägga förekomsten av en sådan.

ARKEOBOTANISK ANALYS

BODARP 9.38, TRELLEBORGS KOMMUN, SKÅNE

BESTÄLLARE: SKÅNEARKEOLOGI

ANALYS: STEFAN GUSTAFSSON

Inledning

På uppdrag av Skånearkeologi har Arkeologikonsult utfört en arkeobotanisk analys av sex prover. Proverna tog i samband med en arkeologisk undersökning i Bodarp, Trelleborgs kommun i Skåne. Proverna har floterats av Skånearkeologi.

Syftet med analysen var dels att utvärdera materialets informationspotential och dels att välja ut lämpligt material för ¹⁴C-analys.

Metod

Proverna analyserades under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger. Vid artbestämningen användes referenssamling och bestämningslitteratur (Berggren 1969/1981, Digital Seed Atlas of the Netherlands, Jacomet 2006, Schweingruber 1978/ 1990, www.woodanatomy.ch).

Resultat

Proverna innehöll dels förkolnade sädeskorn och del varierad mängd träkol (figur 1). Val av daterbart material framgår av figur 1.

Artsammansättningen var intressant men lite svår att precisera i tid. Råg och humle skulle passa in i yngre järnålder eller medeltid även om inte äldre dateringar inte går att utesluta. Materialet som helhet tolkas som hushållsavfall som förkolnat i samband med matberedning eller våld.

Anl-nr	2	3	4	5	31	72
Bioturbation						+
Mängd kol	+	+	+	++	+++	++
Odlade växter						
Skalkorn	1		3	4	4	6
Obestämt korn			1	1		1
Bröd/kubbevete				1		2
Råg	1		1			
Havre					1	
Tröskrester	3	3				
Hästböna						
Humle				3		
Fragmenterad säd	2		5	12	6	4
Urval ¹⁴ C	Säd	Gräs	Säd	Säd	Säd	Säd
Åkergräs						
Svinmålla			2			
Trampört	3					
Vicker			1			
Ängsväxter						
Gräs	1	1				
Glim sp		1				

Figur 1. Innehåll av växtmakrofossil och träkol i analyserade anläggningar.

+ enstaka bitar, ++ god förekomst, +++ riklig förekomst

Säden har odlats på gödslag och bearbetad åker medan böna och humle hör hemma i den gårdsnära mindre täppan. Det finns en diskussion kring humlens ursprung i Sverige men mycket tyder på att det finns en inhemsk vild humler precis som i Finland (Suominen 1990, Berlind 2017).

Andra forskare menar att den förhistoriska humlen i Sverige var importerad (Stresse & Tollin 2015). Det finns dock inget som skulle hindra en inhemsk vild humle i Sverige under järnåldern.

Fynden av förkolnade fröer visar att det funnits en bostättning i närområdet. Artsammansättningen tyder snarast på en lite högre samhällsklass än den genomsnittlige skånske järnåldersbonden.

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

Berlind, E. 2017. Är svensk humle en odlingsrelikt? En sammanställning av förhistoriska fyndmaterial, samt ett metodförslag för framtida spatiala studier. Självständigt arbete i Biologi. Stockholms universitet.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug. Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

Stresse, E. M. K., & Tollin, C. 2015. *Humle. Det gröna guldet*. Nordisak museets förslag. Stockholm.

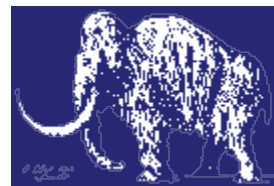
Suominen, J. 1990. Vild humle i Finland - hur är det i Sverige? *Svensk Botanisk tidskrift*, 84, 259-265.

Hemsida, wood anatomy of Central European species:
www.woodanatomy.ch

LUNDS
UNIVERSITET

Geologiska Institutionen
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227856 Fax 046/2224830

Department of Geology
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Per Sarnäs
Skånearkeologi
Midgårdsgatan 3, 216 19 Malmö

Dateringsattest

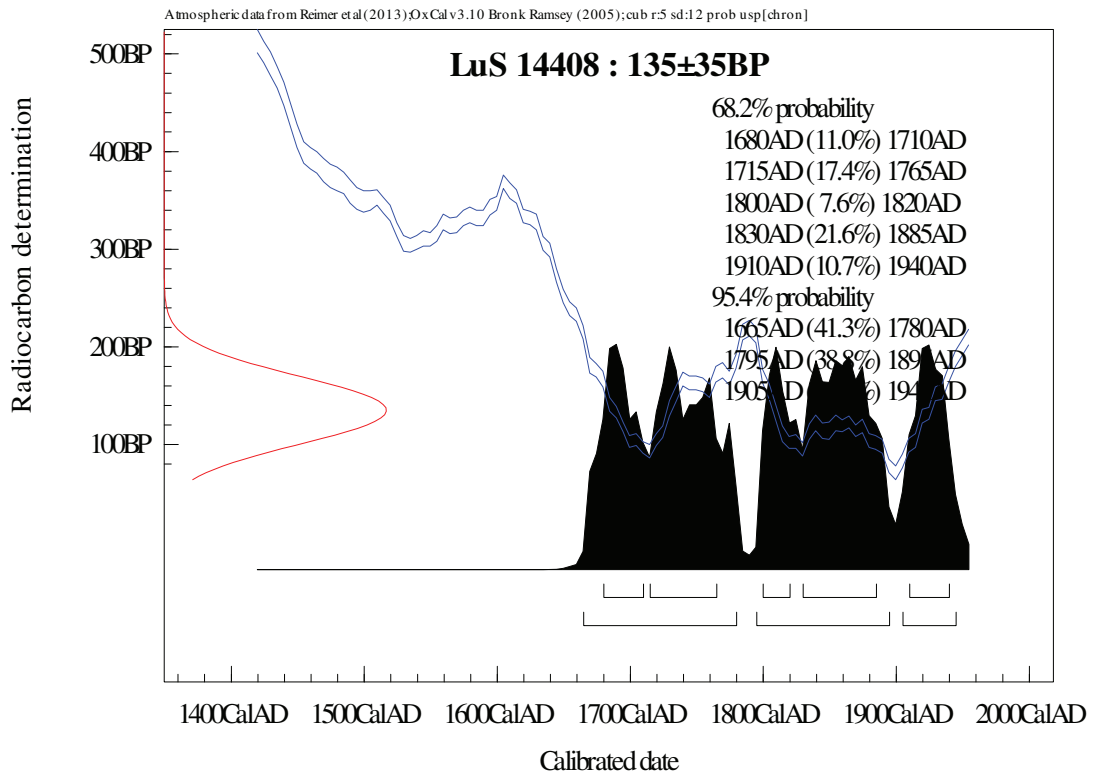
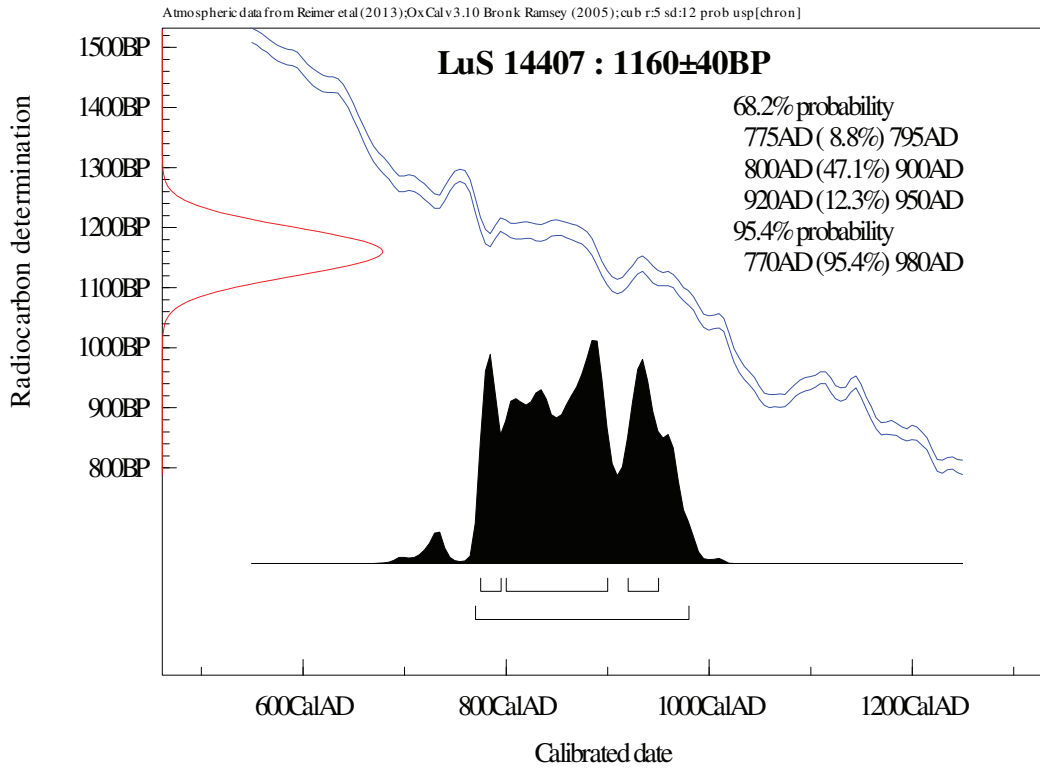
Provets benämning	Lab no	Erhållen ^{14}C -ålder BP	Provmgd (mg C)	Förbehandling
Bodarp 9:38 Anl 4	LuS 14407	1160 ± 40	1,0	HCl
Bodarp 9:38 Anl 72	LuS 14408	135 ± 35	2,2	HCl, NaOH

Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ - förhållandet. Kol-14 åldern måste översättas till kalibrerade kol-14 år genom att använda antingen IntCal13 (för terrestra prover) eller Marine13 (för marina prover). För ytterligare information hänvisas till Radiocarbon Vol 55, nr4, 2013.

Lund 2019-03-13

Anne Birgitte Nielsen

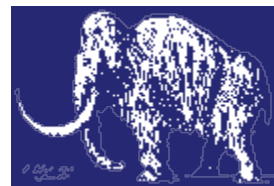
Mats Rundgren

LUNDS
UNIVERSITET

Geologiska Institutionen
Laboratoriet för ^{14}C -datering
Sölvegatan 12, Geocentrum II
223 62 LUND
Tel. 046/2227856 Fax 046/2224830

Department of Geology
Radiocarbon Dating Laboratory
Sölvegatan 12, Geocentrum II
S-223 62 LUND
Sweden

Per Sarnäs
Skånearkeologi
Midgårdsgatan 3, 216 19 Malmö

Dateringsattest

Provets benämning	Lab no	Erhållen ^{14}C -ålder BP	Provmgd (mg C)	Förbehandling
Bodarp 9:38 Anl 31	LuS 14627	1110 ± 35	1,5	HCl, NaOH

Beräkningen av ^{14}C -åldern är baserad på halveringstiden 5568 år. Resultaten är givna i antal år före 1950 (^{14}C -ålder BP). I osäkerhetsangivelsen innefattas statistiskt åtkomliga bidrag från mätningen av prov, standard och bakgrund. Som standard användes enligt internationell överenskommelse 95% av aktiviteten hos NBS oxalsyre-standard. Alla ^{14}C -åldrar är ^{13}C -korrigerade för avvikelser från överenskommet standardvärde på $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ -förhållandet. Kol- 14 åldern måste översättas till kalibrerade kol- 14 år genom att använda antingen IntCal13 (för terrestra prover) eller Marine13 (för marina prover). För ytterligare information hänvisas till Radiocarbon Vol 55, nr4, 2013.

Lund 2019-06-17

Anne Birgitte Nielsen

Mats Rundgren

Atmospheric data from Reimer et al (2013);OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

